

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

12 vtrum iustitia sit præcipua inter omnes virtutes morales.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

hoc medium rei, est etiam medium rationis: & ideo in iustitia saluatur ratio uirtutis moralis.

Ad secundum dicendum, quod bonum simpliciter dicitur uno modo, quod est omnibus modis boni, sicut uirtutes sunt bonae: & sic in his quae sunt bona simpliciter, non est accipere medium, & extrema. Alio modo dicitur aliquid simpliciter bonum, quia est absolute bonum, scilicet secundum suam naturam consideratum: quoniam per abutuntur possit fieri malum, sicut patet de diuitiis, & honoribus. Et in talibus potest accipi superfluum diminutum, & medium quantum ad homines, qui possunt eis uti uel bene, uel male. Sic circa simpliciter bona dicitur esse iustitia.

Ad tertium dicitur, quod iniuria illata alii proportionem habet ad principem, & aliam ad personam priuam. Et ideo oportet aliter aduagare utrique iniuriam per iudicium: quod pertinet ad diuersitatem rei, & non solum ad diuersitatem rationis.

ARTICULUS XII.

Primum actus iustitia sit reddere unicuique quod suum est.

Ad undecimum sic proceditur. Videtur, quod actus iustitiae non sit reddere unicuique, quod suum est. Augustinus in 14. de Trinitate attribuit iustitiae subuenire miseris: sed in subueniendo miseris, non tribuimus eis, quae sunt eorum, sed magis quae sunt nostra. ergo iustitiae actus non est tribuere unicuique, quod suum est.

Primo Tullius in libro de Officiis dicit, quod beneficentia, quae benignitatem, uel liberalitatem appellat, licet ad iustitiam pertinet: sed liberalitatis est de proprio dare alicui, non de eo, quod est eius. ergo iustitiae actus non est reddere unicuique quod suum est.

Primo Ad iustitiam pertinet non solum reddere debito modo, sed etiam iniurias actiones prohibere, puta, homicidia, adulteria, & alia huiusmodi: sed reddere quod suum est, uidetur solum ad dispensationem rerum pertinere. ergo non sufficenter per hoc notificatur actus iustitiae, quod dicitur, Actus eius est reddere unicuique quod suum est.

Secundo Contra est, quod Ambrosius dicit in 1. de Officiis iustitia est, quae unicuique quod suum est tribuit, alienum non uendicat, utilitatem propriae negligit, & communem equitatem custodiat.

Respondeo. Dicendum, quod sicut dicitur est, materia iustitiae est operatio exterior, in qua quod ipsa, uel res, quae per eam utimur, proportionatur alteri personae, ad quam per iustitiam ordinamur. Hoc autem dicitur esse iustitiam unicuique; persona, quod ei secundum proportionem equalitatem debetur: & ideo proprius actus iustitiae nihil aliud est, quam reddere unicuique quod suum est.

Ad primum ergo dicitur, quod iustitiae, est sit uirtus cardinalis, quaedam aliae uirtutes secundariae adiunguntur, sicut misericordia, liberalitas, & aliae huiusmodi uirtutes, ut infra patebit. Et ideo subuenire miseris quod pertinet ad misericordiam, siue ad pietatem: & liberaliter benefacere, quod pertinet ad liberalitatem per quandam reductionem attribuitur iustitiae, sicut principali uirtuti. Et per hoc patet ratio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 5. Ethicorum. Omne superfluum in his, quae ad iustitiam pertinent, lucrum extenso nomine uocatur, sicut & omne quod minus est, uocatur damnatum. Et hoc ideo, quia iustitia prius est exercita, & communis exercitatur in uoluntariis commutationibus rerum, puta, empitione & uenditione, in quibus proprie haec nomina dicuntur: & exinde deriuantur haec nomina ad omnia, circa quae potest

esse iustitia. Et eadem ratio est de hoc, quod est reddere unicuique quod suum est.

Articulus XII. Primum actus iustitia sit reddere unicuique quod suum est.

Ad undecimum sic proceditur. Videtur, quod actus iustitiae non praemineat inter omnes uirtutes morales. Ad iustitiam, non pertinet reddere alteri quod suum est: sed liberalitatem autem pertinet de proprio dare, quod uirtuosius est. ergo liberalitas est maior uirtus, quam iustitia.

Primo Praeterea. Nihil ornatur, nisi per aliquid dignius se: sed magnanimitas est ornamentum & iustitiae, & omnium uirtutum, ut dicitur in quarto Ethicorum: ergo magnanimitas est nobilior quam iustitia.

Primo Praeterea. Virtus est circa difficile, & bonum, ut dicitur in 1. Ethicorum: sed fortitudo est magis circa difficultia, quam iustitia, id est, circa pericula mortis, ut dicitur in 3. Ethicorum: ergo fortitudo est nobilior iustitia.

Secundo Contra est, quod Tullius dicit in 1. de Officiis. In iustitia uirtutis splendor est maximus, ex qua boni uiri nominantur.

Respondeo. Dicendum, quod si loquamur de iustitia legali, manifestum est, quod ipsa est praeclearior inter omnes uirtutes morales, in quantum bonum commune praemineret bono singulari unitus plonem.

Et secundum hoc Philosophus in 5. Ethicorum dicit, quod praeclearissima uirtutum uidetur esse iustitia, & neque est Hesperus, neque Lucifer ita admirabilis: sed etiam si loquamur de iustitia particulari, praecellit inter alias uirtutes morales duplici ratione, quarum prima potest sumi ex parte subiecti, quia scilicet est in nobiliori parte anime, id est in appetitu rationali, scilicet in uoluntate, aliis uirtutibus moralibus existens in appetitu sensitiuo, ad quem pertinet passionem, quae sunt materia aliarum uirtutum moralium.

Secunda ratio sumitur ex parte obiecti. Nam aliae uirtutes laudantur solum secundum bonum, ipsius uirtuosi. Iustitia autem laudatur, secundum quod uirtuosus ad alium bene se habet, & sic iustitia quodammodo est bonum alterius, ut dicitur in 5. Ethicorum. Et propter hoc Philosophus dicit in 1. Rhetorice. Necesse est maximas uirtutes esse eas, quae sunt aliis honestissimae: si quidem est uirtus potentia benefactiua. Propter hoc & fortes, & iustitia.

Respondeo. Dicendum, quod si loquamur de iustitia legali, manifestum est, quod ipsa est praeclearior inter omnes uirtutes morales, in quantum bonum commune praemineret bono singulari unitus plonem. Et secundum hoc Philosophus in 5. Ethicorum dicit, quod praeclearissima uirtutum uidetur esse iustitia, & neque est Hesperus, neque Lucifer ita admirabilis: sed etiam si loquamur de iustitia particulari, praecellit inter alias uirtutes morales duplici ratione, quarum prima potest sumi ex parte subiecti, quia scilicet est in nobiliori parte anime, id est in appetitu rationali, scilicet in uoluntate, aliis uirtutibus moralibus existens in appetitu sensitiuo, ad quem pertinet passionem, quae sunt materia aliarum uirtutum moralium.

Secunda ratio sumitur ex parte obiecti. Nam aliae uirtutes laudantur solum secundum bonum, ipsius uirtuosi. Iustitia autem laudatur, secundum quod uirtuosus ad alium bene se habet, & sic iustitia quodammodo est bonum alterius, ut dicitur in 5. Ethicorum. Et propter hoc Philosophus dicit in 1. Rhetorice. Necesse est maximas uirtutes esse eas, quae sunt aliis honestissimae: si quidem est uirtus potentia benefactiua. Propter hoc & fortes, & iustitia.

Quinto Ligario, & ab auctore superius posita.

Super quest. quoniam gestu uoluntatis actum, ad uoluntatem.

In articulo duodecimo omisso penultimo, dubium est, currit ad hominem.

Quo pacto auctor hic ponat iustitiam nobilissimam inter uirtutes morales: & tamen superius in quaestione 3. articulo tertio, & quarto posuit misericordiam inter morales uirtutes, & postquam inter omnes uirtutes, quae ad proximum pertinet, quomodo stant haec duo simul?

Ad hoc dicitur, quod misericordia potest sumi dupliciter. Primo ut dicitur passionem tristitiae de aliena miseria ratione regulatam. Et sic ponitur ab auctore inter uirtutes morales: & est subiectiue in communitate, in qua est passio tristitia: & sic procedit ad iustitiam nobilissimam, quam iustitia tam legalis, quam particularis. Et legalis quidem praestat, sicut uincularis uirtus respectu particularis. Nam sicut lex praecipit, quae manueti, & quae temperat, ita etiam praecipit, quae misericordialis sunt: unde hospitalia infirmis, & infirmis constringuntur. Particularis autem, quia in subiecto nobiliori est, & propter aliam quae de ipsa contra liberalitatem afferuntur in litera in repositione ad primum. Omnia enim locum habent in misericordia sic sumpta, & sic misit est de utraque ratio. Secundo autem modo potest sumi misericordia, prout ut nominat actum appetentis intellectui ratione regulatum, quae malum alterius odit efficaciter. Et uolendo efficaciter illud ab eo auferre: & sic misericordia uideatur plusquam humanitatis participatio scilicet proprietatis, quae uel ad iustitiam appellatur in oratione pro Quinto Ligario, & ab auctore superius posita.

Inf. q. 12. ar. 2. hic. 12. & 2. ar. 2. Et 12. q. 66. ar. 2. Et 3. ar. 3. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

Li. 4. c. 3. an te med. to. 5. Li. 2. c. 3. cir ca fi. to. 5.

Li. 2. c. 1. & Li. 1. in c. de iustitia, cir ca prim.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

Li. 5. c. 1. ali. quatuor an. te fi. to. 5.

posita est potissima inter omnes virtutes, quæ sunt ad proximum. Et hoc probavit author, quia actus eius, scilicet subleuare alterius defectum, est superioris, & sic sumpta misericordia supra iustitiam etiam legalem est, ut actus utriusque comparando patet. Longe siquidem maioris est subleuare communitatem a miseria, seu defectu, quam tribuere communitati, quod sibi debetur. Non enim misericordia sic sumpta est respectu particularis proximi tantum, sed etiam respectu communitatis. Potest enim communitas ipsa in defectu, miseriamque incidere. Nec author propterea contradixit sibi hic, & ibi: quonia sermo de misericordia sic sumpta, est singularis. Nec intendebat author comparare hic iustitiam misericordiam sic sumptam, sed solis virtutibus, quæ inter virtutes morales communiter numerantur, quales non est misericordia sic sumpta.

In corp. art.

¶ Super quest. quinquagesimanona articulum secundum.

IN quest. quinquagesimanona, ar. 2. ad tertium dubium occurrit circa illa verba. Et ideo, quod est per accidens, & prater intentionem, non potest dici temperatum nec formaliter, nec materialiter: & similiter neque intemperatum. Et est ratio dubij, quia si quis ignorans vini potentiam, ut Noe, inebriatur, licet potus ille non esset formaliter ebrietas, fingi tamen non potest, quin sic materialiter ebrietas: quod est esse materialiter intemperatum. Et similiter est in cibis, qui ignoranter sumuntur improporcionati sanitati corporis: constat enim ibi esse intemperatum materialiter.

Supra q. 58. ar. 5. ad 3. & infra. q. 79. ar. 2. ad 3.

¶ Ad hoc dicitur, quod dubium procedit ex malo intellectu differentie posite in littera inter iniustum, & intemperatum.

¶ Ad cuius evidentiam

stos maxime honorant, quonia fortitudo est utilis in bello, iustitia autem in bello, & in pace.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod liberalitas etsi de suo det, tam hoc facit, in quantum in hoc consistit derat proprie uirtutis bonum: iustitia autem dat alteri quod suum est, quasi considerans bonum commune. Et praterere a iustitia obseruatur ad omnes: liberalitas autem ad omnes se extendere non potest. Et iterum liberalitas, quæ de suo dat, supra iustitiam fundatur, per quam unicuique, quod suum est, tribuitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod magnanimitas quando superuenit iustitiam, auget eius bonitatem, quæ tam sine iustitia nec uirtutis rationem haberet.

AD TERTIVM dicendum, quod fortitudo etsi consistat circa difficiliora: non tamen est circa meliora, cum sit solum in bello utilis, iustitia autem & in pace, & in bello, sicut dictum est.

QVAESTIO LIX.

De iniustitia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iniustitia.

ET CIRCA hoc queruntur quatuor.

- ¶ Primò, Vtrum iniustitia sit speciale uitium.
- ¶ Secundò, Vtrum iniusta agere sit proprium iniusti.
- ¶ Tertio, Vtrum aliquis possit iniustum pati uolens.
- ¶ Quarto, Vtrum iniustitia ex suo genere sit peccatum mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iniustitia sit uitium speciale.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur, quod iniustitia non sit uitium speciale. Dicitur enim I. Ioan. 3. Omne peccatum est iniquitas: sed iniquitas uel idem esse quod iniustitia, quia iustitia est æqualitas quædam. Unde iniustitia idem uidetur esse quod inæqualitas, siue iniquitas: ergo iniustitia non est speciale peccatum.

¶ 2. Præter. Nullum speciale peccatum opponitur omnibus uirtutibus: sed iniustitia opponitur omnibus uirtutibus: nam quantum ad adulterium, opponitur castitati, quantum ad homicidium, opponitur mansuetudini, & sic de aliis: ergo iniustitia non est speciale peccatum.

¶ 3. Præter. Iniustitia iustitiam opponitur, quæ in uoluntate est: sed

omne peccatum est in uoluntate. Aug. dicit: ergo iniustitia non est speciale peccatum.

SED CONTRA est, quod iniustitia iustitiam opponitur: sed iustitia est specialis uirtus: ergo iniustitia est speciale peccatum.

RESPOND. Dicendum, quod iniustitia est duplex. Una quidem illegalis, quæ opponitur legalitati, & hæc quidem secundum essentiam est speciale uitium, in quantum respicit speciale obiectum, scilicet bonum commune, quod contemnit: sed quantum ad intentionem est uitium generale, quia per contemptum boni communis potest homo ad omnia peccata deduci. Sicut etiam omnia uitia, in quantum repugnant bono communi iniustitie, habent rationem quasi ab iniustitia deriuata, sicut & supra de iustitia dictum est. Alio modo, dicitur iniustitia secundum inæqualitatem quandam ad alterum, prout scilicet homo uult habere plus debonis, puta, diuitiis, & honoribus: & minus de malis, puta, laboribus, & damnis. Et sic iniustitia habet materiam specialem, & est particulare uitium iniustitie particulari opponitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut iustitia legalis dicitur per comparisonem ad bonum commune humanum: ita iniustitia diuina dicitur per comparisonem ad bonum diuinum, cui repugnat omne peccatum, & secundum hoc omne peccatum dicitur esse iniquitas.

AD SECVNDVM dicendum, quod iniustitia etiam particularis opponitur indirecte omnibus uirtutibus, in quantum sunt exteriores & actus pertinent & ad iustitiam, & ad alias uirtutes morales, licet diuersimode, sicut supra dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod uoluntas, sicut & ratio se extendit ad materiam totam moralem, scilicet ad passiones, & operationes exteriores, quæ sunt ad alterum, sed iniustitia perficit uoluntatem solum secundum quod se extendit ad operationes, quæ sunt ad alterum, & similiter iniustitia.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis dicatur iniustus ex hoc, quod facit iniustum.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quod aliquis dicitur iniustus ex hoc, quod facit iniustum. Habitus enim specificantur per obiecta, ut ex supra dictis patet: sed proprium obiectum iniustitie est